

Wyrok z dnia 4 lipca 2001 r.

I PKN 525/00

Niezłożenie pracownikowi propozycji nowych warunków pracy lub płacy stanowiące jego dyskryminację ze względu na działalność związkową (art. 11³ KP) uzasadnia roszczenie o przywrócenie do pracy (art. 56 § 1 w związku z art. 63 i art. 67 KP) w razie wygaśnięcia stosunku pracy na podstawie art. 58 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz.U. Nr 133, poz. 872 ze zm.).

Przewodniczący SSN Kazimierz Jaśkowski, Sędziowie: SN Jadwiga Skibińska-Adamowicz, SA Kazimierz Josiak (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 4 lipca 2001 r. sprawy z powództwa Krystyny Marii M. przeciwko Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w M. o przywrócenie do pracy, na skutek kasacji powódki od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie z dnia 13 stycznia 2000 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok w pkt I i sprawę przekazał w tym zakresie do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Warszawie pozostawiając mu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Sąd Rejonowy w Działdowie wyrokiem z dnia 28 września 1998 r. przywrócił powódkę Krystynę Marię M. do pracy w pozwanej Powiatowej Stacji Sanitarno - Epidemiologicznej w M. na dotychczasowych warunkach pracy i płacy. Za okres pozostawania bez pracy Sąd pierwszej instancji zasądził na rzecz powódki wynagrodzenie w kwocie 2.418 zł pod warunkiem podjęcia pracy w terminie 7 dni od uprawomocnienia się wyroku.

Sąd ustalił, że powódka od 1 kwietnia 1987r. pracowała na stanowisku młodszego asystenta oświaty zdrowotnej w M. na podstawie umowy o pracę zawartej na czas nie określony. W latach 1996 - 1997 doszło do konfliktu między powódką i dy-

rektorem Stacji. Powódka domagała się podwyższenia wynagrodzenia za pracę. Z jej inicjatywy przeprowadzona została w Stacji kontrola przez Okręgowego Inspektora Pracy w O. Stwierdził on nieprawidłowości w stosowaniu przepisów o wynagrodzeniu za pracę i ukarał za nie dyrektora Stacji. Powódka w roku 1998 przystąpiła do NSZZ Pracowników Państwowej Inspekcji Sanitarnej województwa c. Dnia 8 czerwca 1998r. wybrana została w skład zarządu Związku. Jeszcze w maju 1998 r. strona pozwana wypowiedziała powódce umowę o pracę z uzasadnieniem naruszenia dobrego imienia pracodawcy. Odwołanie powódki zostało uwzględnione przez Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Działdowie, który wyrokiem z dnia 12 października 1998 r. przywrócił ją do pracy po stwierdzeniu, że wypowiedzenie nie było uzasadnione i nastąpiło z naruszeniem przepisów ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (Dz.U. Nr 55, poz. 234 ze zm.). Wyrok Sądu Rejonowego uprawomocnił się po oddaleniu apelacji pracodawcy przez Sąd Okręgowy w Warszawie w marcu 1999 r. W tym miesiącu powódka powróciła do pracy w Stacji. Od 1 stycznia 1999 r. w związku z reformą administracji publicznej i zmianą podziału terytorialnego kraju Terenowa Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w M. przekształciła się w Powiatową Stację Sanitarno - Epidemiologiczną zgodnie z przepisami ustawy z dnia 13 października 1998 r. - Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz.U. Nr 133, poz. 872 ze zm.). Powódka po przywróceniu do pracy nie otrzymała propozycji dalszego zatrudnienia w Stacji na nowych warunkach pracy lub płacy. Wskutek tego jej stosunek pracy wygasł z mocy prawa z dniem 30 czerwca 1999 r. na podstawie art. 58 ust. 1 ustawy z 13 października 1998 r. - Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną. O wygaśnięciu stosunku pracy dyrektor Stacji zawiadomił powódkę pismem z dnia 19 maja 1999 r. Powódka była jedyną osobą, której pracodawca nie zaproponował nowych warunków pracy i płacy po 30 czerwca 1999 r. Czynności powódki powierzone zostały innej pracownicy zatrudnionej w Stacji. Korzystając z pośrednictwa Powiatowego Urzędu Pracy strona pozwana w roku 1999 przyjęła do pracy trzy nowe osoby. Powróciły też do pracy dwie pracownice, które przeszły na wcześniejszą emeryturę. Przed wygaśnięciem stosunku pracy pracodawca nie zwrócił się do zarządu organizacji związkowej o wyrażenie zgody na ustanie stosunku pracy powódki. W świetle ustaleń faktycznych Sąd Rejonowy uwzględnił żądanie powódki o przywrócenie jej do pracy.

W ocenie Sądu pierwszej instancji wygaśnięcie stosunku pracy powódki nastąpiło wskutek naruszenia przez pracodawcę przepisów prawa. Powódka jako czło-

nek zarządu organizacji związkowej działającej w zakładzie pracy korzysta bowiem ze szczególnej ochrony trwałości stosunku pracy. Zgodnie z art. 32 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 23 maja 1991 r., ochrona funkcjonariuszy związkowych polega nie tylko na zakazie wypowiedzania lub rozwiązywania z nimi stosunków pracy bez zgody zarządu organizacji związkowej, ale i na niedopuszczalności jednostronnej zmiany warunków pracy lub płacy na niekorzyść pracownika bez zezwolenia zarządu, chyba że dopuszczają to odrębne przepisy. W ustawie z dnia 13 października 1998 r. nie ma - zdaniem Sądu - regulacji wyłączającej ochronę przed utratą pracy działaczy związkowych. Dlatego Sąd uznał, że wygaśnięcie stosunku pracy z powódką na skutek nieuzasadnionej odmowy dalszego jej zatrudnienia przez pracodawcę naruszało przepisy prawa i zasady współżycia społecznego. Postępowanie pracodawcy Sąd określił jako szykanę za działalność związkową powódki i wygranie przez nią poprzedniego procesu o przywrócenie do pracy. Za podstawę przywrócenia powódki do pracy Sąd przyjął art. 67 Kodeksu pracy w związku z art. 56 KP, uznawszy, że pracodawca naruszył obowiązek uzyskania zgody zarządu organizacji związkowej na ustanie stosunku pracy z powódką. Wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy Sąd Rejonowy zasądził za lipiec i sierpień 1999 r.

Wyrok Sądu Rejonowego zaskarżyły apelacjami obie strony. W swojej apelacji opartej na zarzucie naruszenia art. 57 § 2 KP powódka domagała się zasądzenia wynagrodzenia za cały czas pozostawania bez pracy aż do prawomocności wyroku. Strona pozwana wносиła o zmianę wyroku Sądu pierwszej instancji w części uwzględniającej powództwo przez oddalenie żądań powódki w całości. Pracodawca zarzucił naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie art. 32 ust. 1 i 2 ustawy o związkach zawodowych oraz błędną wykładnię art. 58 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. - Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną. W uzasadnieniu zarzutów strona pozwana podnosiła, że wygaśnięcie stosunku pracy następuje z mocy prawa i nie wymaga zachowania trybu postępowania przewidzianego w art. 32 ustawy o związkach zawodowych.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie wyrokiem z dnia 13 stycznia 2000 r. uwzględnił apelację pracodawcy, a apelację powódki oddalił. Sąd Okręgowy nie zaakceptował wykładni przepisów prawa materialnego przeprowadzonej przez Sąd pierwszej instancji. Wygaśnięcie stosunku pracy na podstawie art. 58 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną - zdaniem Sądu drugiej instancji - tym

różni się od rozwiązania umowy o pracę, że nie wymaga złożenia oświadczenia woli przez pracodawcę, a skutek w postaci ustania stosunku pracy następuje z mocy prawa. W tej sytuacji pracodawca nie ma obowiązku zachowania trybu postępowania przewidzianego dla rozwiązania umowy o pracę, w tym także uzyskania zgody zarządu zakładowej organizacji związkowej na podstawie art. 32 ust. 1 i 2 ustawy o związkach zawodowych. Za takim poglądem przemawia odesłanie do odpowiedniego stosowania art. 41¹ KP w art. 58 ust. 3 ustawy. W przepisie tym przewidziano możliwość wcześniejszego rozwiązania stosunku pracy (przed jego wygaśnięciem) przez dokonanie wypowiedzenia. Skoro w tym wypadku z woli ustawodawcy nie stosuje się przepisów art. 38, 39, 41 KP ani przepisów szczególnych dotyczących ochrony pracowników przez wypowiedzeniem lub rozwiązaniem stosunku pracy, to tym bardziej nie stosuje się ich do wygaśnięcia stosunku pracy z mocy prawa. Ponadto Sąd Okręgowy uznał, że pracownikowi, którego stosunek pracy wygasł z mocy art. 58 ust. 1 ustawy z 13 października 1998 r. nie służy w ogóle roszczenie o przywrócenie do pracy na podstawie art. 67 KP. Przepis ten wyraźnie dotyczy tych przypadków wygaśnięcia umowy o pracę, które uregulowane są bezpośrednio w Oddziale 7 Rozdziału II Kodeksu pracy. Dalej Sąd drugiej instancji stwierdza, że przepisy ustawy z 13 października 1998 r. nakładają na pracodawcę jedynie obowiązek powiadomienia pracownika o terminie wygaśnięcia stosunku pracy albo skutkach nieprzyjęcia nowych warunków pracy i płacy. Tylko więc w tym zakresie można by mówić o naruszeniu przez pracodawcę przepisów ustawy o wygaśnięciu stosunku pracy, a tu żadnego uchybienia pracodawca nie popełnił. Stosunek pracy powódki nie mógł być restytuowany w oparciu o zasady współzycia społecznego i wynikający z art. 11³ KP zakaz dyskryminacji w stosunkach pracy. Z tych motywów Sąd Okręgowy w uwzględnieniu apelacji strony pozwanej zmienił zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego i powództwo oddalił.

Od wyroku Sądu drugiej instancji wniesiona została kasacja w imieniu powódki. Kasacja wskazuje na podstawę z art. 393¹ pkt 1 KPC. Zarzut naruszenia prawa materialnego przez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie dotyczy: 1) art. 77 Konstytucji RP przez pozbawienie powódki prawa do sądu; 2) art. 91 ust. 3 Konstytucji RP przez nieuwzględnienie przepisów Konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy w Genewie (Nr 98) w sprawie stosowania zasad prawa organizowania się i rokowań zbiorowych przyjętej w Genewie 1 lipca 1949 r. i ratyfikowanej 14 grudnia 1956 r. (Dz.U. z 1958r. Nr 29, poz. 126), w szczególności jej art. 1 - mającej

pierwszeństwo w przypadku kolizji z ustawami; 3) art. 58 ust. 1 ustawy z 13 października 1998 r. - Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną przez wyłączenie ochrony funkcjonariuszy związków zawodowych; 4) art. 32 ustawy o związkach zawodowych przez stwierdzenie, że nie ma on zastosowania przy wygaśnięciu stosunku pracy z mocy prawa; 5) art. 56 KP przez uznanie, że powódce nie służy roszczenie o przywrócenie do pracy; 6) art. 32 Konstytucji RP przez dyskryminowanie powódki jako związkowca.

Na tej podstawie wnosi się w kasacji o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń w Warszawie do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Trybunał Konstytucyjny po rozpoznaniu wniosku Rady Ogólnopolskiej Federacji Związków Zawodowych Pracowników Administracji o stwierdzenie niezgodności art. 58 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. - Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną z art. 2, art. 12, art. 32 ust. 1, 2, art. 65 ust. 5 i art. 78 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 11 Konwencji Nr 87 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczącej wolności związkowej i ochrony praw związkowych przyjętej w San Francisco w dniu 9 lipca 1948 r. (Dz.U. z 1958 r. Nr 29, poz. 125) w wyroku z dnia 13 marca 2000 r., K 1/99 (OTK 2000 nr 2, poz. 32) orzekł, że: 1. art. 58 ust. 3 ustawy z dnia 13 października 1998 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną w zakresie, w jakim nakazuje odpowiednie stosowanie art. 41¹ KP, jest niezgodny z art. 12, art. 32 Konstytucji RP oraz art. 11 Konwencji MOP Nr 87 dotyczącej wolności związkowej i ochrony praw związkowych przyjętej w San Francisco dnia 9 lipca 1948 r.; 2. art. 58 ust. 1 ustawy z 13 października 1998 r. jest zgodny z art. 12, art. 32, art. 65 ust. 5 i art. 78 Konstytucji RP oraz z art. 11 Konwencji Nr 87 MOP opisanej w pkt 1; 3. ponadto Trybunał umorzył postępowanie w zakresie dotyczącym zbadania zgodności art. 58 ust. 4 ustawy z art. 2 Konstytucji RP w związku z cofnięciem wniosku.

Zgodnie z art. 190 ust. 1 Konstytucji RP orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne. Wiążą one sądy powszechne i Sąd Najwyższy także wtedy, gdy stwierdzają zgodność ustawy z określonymi przepisami Konstytucji RP lub umową międzynarodową. Związanie to istnieje w

zakresie, w jakim Trybunał, będąc ograniczony treścią wniosku pytania prawnego lub skargi (art. 66 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym - Dz.U. Nr 102, poz. 643 ze zm.), orzekł o zgodności konkretnego przepisu ustawy z wskazanymi przez wnioskodawcę artykułami Konstytucji bądź umowy międzynarodowej. Stwierdzenie przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 13 marca 2000 r., K 1/99, zgodności art. 58 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. - Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną, z art. 32 Konstytucji RP powoduje, że zarzut kasacji naruszenia tego przepisu nie może być uwzględniony. Badając zgodność art. 58 ust. 1 ustawy z 13 października 1998 r. z art. 11 Konwencji Nr 87 MOP dotyczącej wolności związkowej i ochrony praw związkowych, mającym następujące brzmienie: „Każdy Członek Międzynarodowej Organizacji Pracy, dla którego jest w mocy niniejsza konwencja, zobowiązuje się zastosować wszelkie konieczne i właściwe środki w celu zapewnienia pracownikom i pracodawcom swobodnego wykonywania praw związkowych”, Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu wyroku zajął się szczegółowo wzajemną relacją art. 58 ust. 1 ustawy z 13 października 1998 r. i art. 32 ustawy o związkach zawodowych. W tej materii Trybunał wyraził pogląd, że z uwagi na szczególną formę ustania stosunków pracy przez ich wygaśnięcie z mocy prawa nie mają zastosowania przepisy chroniące pracowników przed rozwiązaniem umowy o pracę, w tym również art. 32 ustawy o związkach zawodowych. Przemawia za tym zasada równego traktowania pracowników oraz wyjątkowe, uzasadnione potrzebą szybkiego zreformowania administracji publicznej rozwiązanie prawne, polegające na wygaśnięciu stosunków pracy wszystkich pracowników przekształcanych urzędów, którym nie zostały zaproponowane nowe warunki płacy lub pracy. Trybunał podkreślił, że ustanie stosunku pracy następuje z mocy prawa, bez konieczności złożenia przez pracodawcę oświadczenia woli lub podjęcia decyzji „powodujących skutek w postaci wypowiedzenia lub rozwiązania umowy o pracę”. Przepisy Kodeksu pracy i przepisy szczególne, uzależniając formalną zgodność z prawem aktów prowadzących do ustania umów o pracę, wyraźnie stanowią, że zastrzeżenia, opinie lub zgoda związków zawodowych dotyczy wypowiedzenia, rozwiązania umowy o pracę lub zmiany warunków pracy bądź płacy na niekorzyść pracownika. Dlatego, zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, przy wygaśnięciu stosunku pracy na podstawie art. 58 ust. 1 ustawy z 13 października 1998 r. nie stosuje się art. 32 ustawy o związkach zawodowych. Stanowisko Trybunału Konstytucyjnego w tej kwestii czyni nieuzasadnionym zarzut naruszenia art. 32 ustawy o związkach zawodowych. W ocenie Sądu

Najwyższego trafnie w kasacji wskazuje się natomiast na niezgodność rozstrzygnięcia Sądu drugiej instancji z art. 91 ust. 3 Konstytucji RP w związku z art. 1 ust. 1 i 2 Konwencji Nr 98 MOP dotyczącej stosowania zasad organizowania się i rokowań zbiorowych. Art. 91 ust. 3 Konstytucji RP stanowi, że jeżeli wynika to z ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską umowy konstytuującej organizację międzynarodową, to prawo przez nią stanowione jest stosowane bezpośrednio, mając pierwszeństwo w przypadku kolizji z ustawami. Na tej podstawie powinny być wprost stosowane w sprawie przepisy Konwencji nr 98 MOP dotyczącej zasad prawa organizowania się i rokowań zbiorowych. Przepis art. 1 Konwencji kreuje zasadę należytej ochrony pracowników przed wszelkimi aktami dyskryminacji dążącymi do naruszenia wolności związkowej. Taka ochrona odnosi się przede wszystkim do czynów mających na celu wydalenie pracownika lub skrzywdzenie go we wszelki inny sposób z powodu jego przynależności do związku zawodowego lub udziału w działalności związkowej.

Z ustaleń Sądu pierwszej i drugiej instancji w sposób niewątpliwy wynika, że pracodawca, wykorzystując - sprzecznie z przepisami prawa i zasadami współżycia społecznego (art. 8 KP) - wyjątkową instytucję wygaśnięcia stosunku pracy na podstawie art. 58 ust. 1 ustawy z 13 października 1998 r. - Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną, dopuścił się aktu dyskryminacji wobec powódki za jej udział w działalności związkowej i wygranie przez nią poprzedniego procesu o przywrócenie do pracy. Świadczą o tym okoliczności rozwiązania z powódką umowy o pracę za wypowiedzeniem dokonany w maju 1998 r. i brak propozycji zatrudnienia na nowych warunkach pracy lub płacy po przywróceniu powódki do pracy. Pracodawca odmówił powódce dalszego zatrudnienia jako jedynej spośród pracowników Stacji, a równocześnie przyjął do pracy trzy nowe osoby i zgodził się na powrót do pracy dwóch pracowników, które wcześniej przeszły na emeryturę. Postępowanie pracodawcy prawidłowo zostało ocenione przez Sąd Rejonowy jako przejaw sprzecznej z art. 8 KP i art. 11³ KP dyskryminacji. Wiąże się ona nie z aktem wygaśnięcia stosunku pracy z mocy prawa, lecz z przejawem woli pracodawcy w postaci niezaproponowania powódce dalszego zatrudnienia. Naruszenie zaś przez pracodawcę przepisów Konwencji nr 98 MOP uzasadnia roszczenie powódki o przywrócenie jej do pracy. Zawężająca wykładnia art. 67 KP przyjęta przez Sąd Okręgowy nie jest trafna. W art. 63 Kodeksu, także zamieszczonym w oddziale 7 Rozdziału II Kodeksu pracy, ustawodawca wskazał, że umowa o pracę wygasa w przypadkach określonych w Kodeksie oraz w przepisach szczególnych. Nieusprawiedliwione były

natomiast dalsze zarzuty kasacji. Sąd drugiej instancji nie odmówił powódce prawa do sądu. Rozpoznał przecież sprawę merytorycznie. Błędnie tylko ocenił nieistnienie uprawnienia materialnoprawnego powódki. Stąd zarzut naruszenia art. 77 Konstytucji RP nie był zasadny. Sąd Okręgowy, oddalając powództwo, nie stosował w ogóle art. 56 KP, uznając, że wygaśnięcie umowy o pracę pozbawia powódkę roszczenia przewidzianego w tym przepisie.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok w części oddalającej powództwo i na mocy art. 393¹³ KPC przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji, pozostawiając mu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego, stosownie do art. 108 § 2 KPC w związku z art. 393¹⁹ KPC.

=====